

KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI
MINISZTERIUM

Társadalmi hatások

Útmutató az előterjesztések és miniszteri rendelet-tervezetek hatásvizsgálatához és módszertani segédlet az előterjesztések és miniszteri rendelet-tervezetek mellékleteként csatolandó hatásvizsgálati lap megfelelő kitöltéséhez

Készítette:

Fazekas Ildikó, KIM

Kaló Róbert, KIM

Sörös Iván, KIM

Szirmai István, KIM

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

SZÉCHENYI TERV

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

1.1. Módszertani kérdések.....	4
2.1 Szegénység	6
2.1.1. A szegénység fogalma	6
2.2.1. Jövedelmi egyenlőtlenségekre gyakorolt hatások	7
3.1. Gyermekszegénység.....	9
3.1.1. A családok alacsony jövedelmei, rossz anyagi helyzete.....	9
3.1.2. Gyermekneveléshez kapcsolódó ellátások, családtámogatások	9
3.1.3. Gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások	11
3.1.4. Korai képességgondozás hiánya.....	13
3.1.5. A közoktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés hiánya, iskolai szegregáció	13
3.1.6. Gyermekétkeztetés hiányosságai.....	14
3.1.7. Nem megfelelő lakhatási feltételek	14
4.1. A hazai roma közösségeket érintő főbb problématerületek	15
4.1.1. Szegénység	15
4.1.2. Leszakadó kistérségekben való lét, rossz lakhatási viszonyok.....	15
4.1.3. Szegregált lakótelepek, lakhatási hozzáférés hiánya	16
4.1.4. Egyenlő esélyű hozzáférés hiánya.....	16
4.1.5. Mobilizáció hiány.....	20
4.1.6. Az élet valamennyi területén megmutatkozó előítélet, diszkrimináció, szegregáció és rasszizmus	20
4.1.7. Etnikai alapú nyilvántartás hiánya, adathiány	22
5.1. Oktatási esélyegyenlőség	23
5.1.1. Társadalmi egyenlőtlenségek.....	23
5.1.2. Szegregáció.....	23
5.1.3. Óvodáztatás.....	24
5.1.4. Oktatási rendszerből történő lemorzsolódás.....	24
5.1.5. Szakképzés.....	25
5.1.6. Finanszírozás	25
5.1.7. Az iskolai sikertelenség társadalmi-gazdasági hatása	25
5.1.8. Mobilitás.....	25
5.1.9. A hátrányos megkülönböztetés tilalma	25
5.1.10. Esélyegyenlőség érzékeny finanszírozás	26
6.1. Területi hátrányok	27
6.1.1. Fogalom magyarázat: LHH kistérségek	27
6.1.2. Folyamatos népességcsökkenés a hátrányos helyzetű térségekben.....	27
6.1.3. Társadalmi-gazdasági problémák koncentrációja	27

6.1.4. Vezetékes ivóvíz, valamint szennyvízelvezetés hiánya	28
7.1. Ajánlott háttérdocumentumok a társadalmi hatások elemzéséhez.....	29
Melléklet: Példa társadalmi hatásvizsgálat elkészítéséhez.....	30
1.1.1. Példa: Kiemelt bérezés óvodapedagógusoknak hátrányos helyzetű térségekben 30	
1.1.2. A társadalmi hatással érintett csoportok beazonosítása	30
1.1.3. Az időtáv kérdése	31
1.1.4. Jelenlegi helyzet és folyamatok.....	32
1.1.5. Célzott társadalmi hatás.....	33
1.1.6. Másodlagos hatások.....	34
1.1.7. Hátrányos hatások ellensúlyozása	35

1.1. Módszertani kérdések

A társadalmi hatások¹ előzetes vizsgálatakor is a tervezett beavatkozások megalapozott információkon – lehetőség szerint számszerű adatokon – alapuló szándékolt következményeit és mellékhatásait kell számszerűsíthető (mérhető) mutatók segítségével kifejezni az érintett társadalmi csoportokra vonatkoztatva. Ezek között kiemelten vizsgálni kell az egyes felzárkózási (illetve esélyegyenlőségi) célcsoportokat.

Milyen jellegű hatásokat sorolunk a társadalmi hatások körébe?

Minden olyan várható változást ki kell értékelnünk az előzetes hatásvizsgálat során, amely

- a társadalmi státusz dimenzióit,
- az életminőség mutatóit,
- a társadalmi javakhoz és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés feltételeit,
- valamint a közösségek (nemzeti és kisebb) hálózatát, interakcióit,
- és a társadalmi részvétel további aspektusait

az egyes demográfiai csoportok, társadalmi problémák mentén behatárolható csoportok és további, elsősorban felzárkózási (és esélyegyenlőségi) célcsoportok esélyegyenlősége és integrációja vonatkozásában is érinti.

Az adott beavatkozás előrejelzendő hatása az a beavatkozás eredményeként lezajló változás, amelyet az egyéb tényezők által kiváltott hatásoktól elkülönítünk. A hogyan kérdése tehát kétfelé ágazik:

1. Hogyan tudjuk mérhetően jellemezni a társadalmi hatásokat?
2. Hogyan különítjük el a vizsgált hatást a beavatkozás nélkül is bekövetkező változástól?

1.

A társadalmi hatásokat indikátorokkal jellemezzük, amelyek segítségével közvetlen vagy közvetett módon ragadhatjuk meg az adott területen az egyes társadalmi csoportokat érintő folyamatokat. A közvetlen indikátorral a mérhető, közvetlen kimentet jellemezhetjük. Például az oktatáshoz való hozzáférés esélyegyenlőségét mérő közvetlen indikátor a korai iskola-elhagyók arányának különbsége a hátrányos helyzetű és a nem hátrányos helyzetű tanulók csoportjai között. A közvetett indikátor nem a közvetlen kimentet, hanem a kimenetre utaló, azzal korreláló jelenséget, folyamatot méri. Az előző példánál maradva az oktatási esélyegyenlőség közvetett indikátora lehet az iskolai oktatással kapcsolatos háztartási kiadások

¹ A döntés-előkészítés kapcsán használatos „társadalmi hatás” fogalmat nem kívánjuk pontosan meghatározni, jelenleg sokféle, szűkebb és tágabb értelmezésben is használatos. A 24/2011. KIM rendeletben szabályozott előzetes és utólagos hatásvizsgálat során elsősorban – de nem kizáró jelleggel – a *társadalmi felzárkózás* szempontjából vizsgálandó hatásokat értjük ebbe a körbe. A következő fejezetekben felsorolt területek, problémacsoportok körét ettől függetlenül nem tekintjük teljesnek. Adott esetben szükség szerint kiegészíthető.

összkiadáson belüli arányának különbsége az alacsony iskolai végzettségűek és a többi szülő összehasonlításában.

Indikátorként olyan központi adatgyűjtésből vagy széles körben elfogadott reprezentatív kutatásból származó mutatókat használjunk fel, amelyeknek ismerjük a forrását. Ezt a forrást az indikátor közlésekor minden esetben illik megadni, az adat további felhasználásának és ellenőrizhetőségének érdekében.

2.

A beavatkozás hatásának előrejelzésekor először is ki kell zárunk az egyéb folyamatok hatását. Ennek legegyszerűbb módja az idősor használata. Ajánlott tehát olyan indikátort használni, amelyhez többéves adatokkal rendelkezünk. Ezek alapján könnyen áttekinthető a trendek alakulása a megelőző években. A legegyszerűbb megközelítést használva a trend folytatódását feltételezve megbecsülhető a beavatkozás nélkül folytatódó folyamatot jellemző indikátor jövőbeni alakulása. A beavatkozás becsült várható hatása tehát csak az indikátor e trend fölött becsült változása.

Természetesen lehet tudomásunk az idősor alapján számítható trenden kívül más, az indikátor alakulását befolyásoló hatásról, sok esetben egy másik beavatkozás, esetleg egy éppen beinduló folyamat hatásáról. Az ezek hatására vonatkozó előrejelzést szintén nem számíthatjuk bele a vizsgált beavatkozásunk hatásának előrejelzésébe. Ettől függetlenül nagyon fontos kitérni az egyéb beavatkozások, folyamatok hatásainak leírására és kiszámítására, hiszen a döntéshozatal szempontjából lényegi információ, hogy a célcsoport mutatóit a csoportot érő összh hatás – beleértve a nem szándékolt mellékhatásokat is – hogyan változtatja meg.

A társadalmi hatásokat mérő indikátorok kialakításakor – egyebek mellett – az alábbi jól használható forrásokra támaszkodhatunk:

- KSH évkönyvek
- egyéb KSH kiadványok www.ksh.hu-n Kiadványok
- KSH stADAT táblák www.ksh.hu-n Adatok>stADAT táblák
- KSH Tájékoztatási adatbázis www.ksh.hu-n Adatok>Tájékoztatási adatbázis
- Szociális Ágazati Információs Rendszer teir.vati.hu/szoc_agazat/
- Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) teir.vati.hu
- gyerekesely.hu Hazai kutatások
- Erőforrásterkép www.eroforrasterkep.hu
- EU SILC http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database
- TÁRKI kiadványok
- Minisztériumok, háttérintézmények adatbázisai

2.1 Szegénység

2.1.1. A szegénység fogalma

Előjáróban megjegyzendő, hogy napjainkban több, párhuzamosan alkalmazott szegénység-konceptió és szegénységdefiníció létezik egymás mellett, nincs megállapodott, univerzális, objektív mérce. E kézikönyv keretein messze túlmutatna mindezek tárgyalása, ezért a fejezet megírásakor önkényes kiemelésekkel éltünk, melyek során fókuszunk a kompaktság és a kormányzati alkalmazhatóság volt.

Ennek fényében alapvető megközelítésként ajánljuk a szegénység jelenségének meghatározásában az *abszolút* és a *relatív* szegénység fogalmának megkülönböztetését.²

Az abszolút szegénység a minimális létfenntartási lehetőségek hiányát jelenti, egy adott társadalom esetében, olyan hátrányos helyzetet jelent, amelynek következtében az egyén társadalmi részvétele lehetetlenné válik. Vagyis szegénynek tekintünk egy személyt, családot, embercsoportot abban az esetben, ha a rendelkezésükre álló erőforrások (anyagi, kulturális, társadalmi) oly mértékben korlátozottak, hogy kizárják őket a minimálisan megkövetelhető életformából abban az országban, ahol élnek.

Az abszolút szegénység nem feltétlenül éhezést jelent. Az éhezés és alultápláltság kockázatával érintettekkel illetve az elfogadható lakhatás (fűtés) biztonságával nem rendelkezőket tekintjük a *mélyszegénységben élőknek*, hétköznapi szóhasználatra lefordítva: nyomorban élőknek.

Az abszolút szegénység rövid távú következménye a társadalmi kirekesztődés (leszakadás), hosszú távú következménye az éhezés, nem megfelelő táplálkozás, egészségi állapot romlása, betegség.

Relatív szegénységről beszélünk, ha az egyéneknek nem áll rendelkezésére elegendő forrás ahhoz, hogy úgy táplálkozzanak, olyan tevékenységekben vegyenek részt, és olyan életfeltételekhez, javakhoz jussanak, amelyek *társadalmukban szokásosak vagy legalább széles körben elfogadottak* és helyeslésre találnak.

A relatív szegénység következménye hosszabb távon a társadalomban domináns életmódtól való eltávolodás, frusztráció, az egyén (család, csoport) pszichikai és a szocio-kulturális egyensúlyának felborulása.

A szegénység sokdimenziós jelenség, számos indikátorral mutathatjuk be a szegénység társadalmi eloszlását. Egyes meghatározó dimenziók mentén beszélünk *lakásszegénységről*, *tartós munkanélküliségről*, az ún. *adminisztratív és szociálpolitikai szegénységről*³. Természetesen mindegyik koncepció a valóságnak egy szelete, leegyszerűsítés. A sor a való élet hozta helyzetek mentén folyamatosan bővíthető. Újabb – jelenleg formálódó, nem konszenzusos – fogalomként pl. máris felvehető a listára az *energiaszegénység* kérdésköre.

² A továbbiakban a szegénység fogalmát *pozitivistá paradigma* szerint mélyen leegyszerűsítve értelmezzük, és az indikátorok rendszerében megragadható (operacionalizálható) mennyiségi jellemzőként tárgyaljuk.

³ a segélyezés és egyéb pénzbeli juttatások indikátorai felől oldaláról közelítve kérdést

Terjedelmi korlátok miatt – valamint a könnyebb magragadhatóság okán – a *jövedelmi szegénység* mutatóit tárgyaljuk részletesebben.

2.2.1. Jövedelmi egyenlőtlenségekre gyakorolt hatások

Az adó- és társadalompolitikai vonatkozású beavatkozások jövedelmi egyenlőtlenségekre gyakorolt társadalmi hatás-vizsgálata a szegénység kezelésével, és a szegénységben élőkkel szembeni kormányzati felelősség kapcsán merül fel a leghangsúlyosabban. Holott az adójóváírások és transzferjövödelmek alakulása kétségkívül nem csupán a szegényeket, hanem a teljes társadalmat közvetlenül érintik. A társadalmi hatásokat több aspektusból és több társadalmi csoportra érdemes vizsgálni.⁴

Az ilyen típusú beavatkozások társadalmi hatásainak egyik aspektusa *jövedelmi egyenlőtlenségekre* gyakorolt hatás relatív megközelítése. Ebből a szempontból tulajdonképpen a teljes társadalomról, annak egy tényező – elsősorban a munka- és a társadalmi jövedelmekből összeálló nettó jövedelem – mentén képzett szerkezetéről állítunk valamit.

Ezt a megközelítést tovább finomítva, a prevenció és a társadalmi védelmi funkciók felől tekintve a feladatra *kockázatok*, szegénységi kockázatokkal érintett csoportokat azonosítunk. A magyar lakosság nagy százaléka nem rendelkezik semmilyen megtakarítással.⁵ Átmeneti krízishelyzetek – betegség, válás, munkahely elvesztése –, de bizonyos életszakaszokhoz kötődő tartós anyagi terhek – lakásvásárlás, gyermekvállalás – is komoly anyagi nehézséget jelenthetnek, akár a középosztályi családok, személyek számára is. A társadalmi védelmi funkciók kapcsán tehát az érintett csoportok köre akár jelentősen kibővíülhet. Természetesen a kockázatok nem minden csoportot érintenek egyformán. Ugyanakkor – habár az átmeneti krízis káros hatásainak való kitétségben is különböznek az egyes csoportok: pl. a gyermekek fejlődésére káros lehet, időskorúak, tartósan betegek egészségi állapotát nagymértékben és végzetesen ronthatja – az igazi problémát a tartós és gyakori szegénység, a társadalomból való kirekesztődés, az esélyek szélsőséges beszűkülése jelenti.

Milyen típusú indikátorokat használhatunk a *jövedelmi egyenlőtlenség*, illetve a *szegénység* jelzésére?

Nemzeti szinten – nemzetközi összevetésre is – használhatjuk a fentebb már megemlített ún. laekeni indikátorok⁶ jövedelmi mutatóit is. Néhány kiragadott példa a teljesség igénye nélkül:

Szegénységi ráta

Egy fogyasztási egységre⁷ jutó medián jövedelem (a háztartás rendelkezésére álló együttes nettó jövedelmet figyelembe véve) 60 százaléka alatt élők aránya

⁴ A gazdasági, költségvetési és foglalkoztatáspolitikai hatások szintén szerteágazóak

⁵ Magyarországon a többség (75%) nem rendelkezik elegendő megtakarítással az esetlegesen felmerülő váratlan kiadások saját erőből való finanszírozására. Nincs még egy olyan tagja az Európai Uniónak, ahol ez az érték ilyen magas lenne. Az EU27 átlag 2009-ben 35% volt. (Gyermekek és gyermekes családok helyzetének jellemzői Magyarországon 2006–2009, kézirat, KSH 2011)

⁶ Megtalálhatóak az EU-SILC adatbázisokban

Jövedelmi egyenlőtlenség

a legmagasabb és legalacsonyabb jövedelmi ötödbe (kvintilis) tartozók jövedelmének arányában mérve

A tartósan jövedelmi szegénységi kockázatnak kitett háztartásokban élők aránya

Súlyos anyagi depriváció (9-ből 4 nincs)

1. váratlan kiadás fedezésének képessége
2. évi egy hét üdülés
3. a részletek fizetésének képessége elmaradás nélkül (lakbér, lakástörlesztés, közműszámlák, részletre vásárolt termékek)
4. megfelelő étkezés,
5. a lakás megfelelő fűtése,
6. mosógép,
7. színes TV,
8. telefon,
9. személygépkocsi

Nagyon alacsony munkaintenzitás (0,2 alatt)

A háztartás összes munkaképes korú tagjának munkavállalását veszi figyelembe

Azok aránya, akik munkanélküli háztartásban élnek és jelenlegi jövedelmük nem éri el a medián jövedelem 60%-át

A szegénység közelében (a medián jövedelem 60%) élő foglalkoztatottak aránya

⁷ Az OECD2-skála a háztartás első felnőtt tagjához 1 fogyasztási egységet, a további felnőtt tagokhoz 0,5 egységet, a 14 évnél fiatalabb tagokhoz pedig 0,3 egységet rendel

3.1. Gyermekszegénység

- 3.1.1. A családok alacsony jövedelmei, rossz anyagi helyzete
- 3.1.2. Gyermekneveléshez kapcsolódó ellátások, családtámogatások
- 3.1.3. Gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások
- 3.1.4. Korai képesség-gondozás hiánya
- 3.1.5. A közoktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés hiánya, iskolai szegregáció
- 3.1.6. Gyermekétkeztetés hiányosságai
- 3.1.7. Nem megfelelő lakhatási feltételek

3.1.1. A családok alacsony jövedelmei, rossz anyagi helyzete

A gyermekes családok szegénysége elsősorban a gyermekek létével, az ebből adódó rosszabb aktivitási aránnyal függ össze, s a gyermekek száma szerint differenciálódik. Az egy gyermeket nevelő családok szegénységi aránya még nagyjából megegyezik a gyermeket nem nevelőkével. A probléma a két gyerekeseknél kezdődik: az ő szegénységi arányuk jó 70 százalékkal magasabb, mint az egy gyerekeseké. Az erős szegénységi törésvonal – a legtöbb európai országhoz hasonlóan – a három gyerekeseknél húzódik. A 3 és több gyerekesek szegénységi aránya az egy gyerekesekének három és félszerese. A nagycsaládosok 60 százaléka egyben a létminimum alatt él. A szegény gyerekek között a nagycsaládban élők aránya 45 százalék.

A szegénység tehát első renden jól érzékelhető jövedelemhiány, amely a 2, de főként a 3 és több gyerekesek családjában válik súlyossá. A 2 gyereket nevelő családokban a gyermekek harmadánál, a nagyobb családokban élőknek a többségénél jellemző a többé-kevésbé súlyos szűkölködés. A pénz gyakran a hónap vége előtt kifogy, számos létfontosságú szükségletre, például gyógyszerre, a gyerekeseknél gyakran nem jut.

Indikátor forrás: Gábor András – Szívós Péter: Jövedelmi szegénység és anyagi depriváció Magyarországon. Társadalmi Riport 2010.

3.1.2. Gyermekneveléshez kapcsolódó ellátások, családtámogatások

A magyar családtámogatási rendszer rendkívül kiterjedt, túlsúlyban vannak benne a pénzben nyújtott ellátások. Valamilyen támogatásban minden gyermeket nevelő család részesül. A szülők kaphatnak egyszeri kifizetést, rendszeresen folyósított támogatást, alanyi jogú, biztosítási alapú és jövedelemvizsgálathoz kötött ellátást.

Univerzális ellátások:

- *családi pótlék*: minden gyermek után alanyi jogon jár, de összege differenciált a gyermekszám, családtípus és a gyermek egészségi állapota szerint

- *gyermekgondozási segély (gyes)*: minden anyának alanyi jogon jár, gyermeke hároméves koráig. Egyéves kora után az apának vagy a nagyszülőnek is folyósítható. Aki igénybe veszi a gyest, a gyermek egyéves koráig nem folytathat keresőtevékenységet. 2009-ben havonta átlagosan 7 ezerrel többen vették igénybe a gyest, mint az előző évben, mintegy 174 ezren. A segély havi összege azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegével, ikergyermek esetén annak kétszerese.

- *gyermeknevelési támogatás (gyet)*: a legalább három gyermeket nevelő szülőnek gyermeknevelési támogatás jár, a legfiatalabb gyermek hároméves korától, nyolcadik életévének betöltéséig. A havi ellátás összege megegyezik a gyesével.

- *anyasági támogatás*: Az alanyi jogon járó anyasági támogatást minden szülő nő megkapja, aki részt vett terhes gondozáson. A nyugdíjminimum 225%-ával megegyező egyszeri segély a gyermek születésével járó kiadások egy részét fedezi.

A terhességi gyermekágyi segély és a gyermekgondozási díj (gyed) feltétele, hogy biztosítottként az anyának meghatározott idejű jogviszonya legyen.

Rászorultságtól függő ellátások:

- *rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény*: 2006-tól a rendszeres gyermekvédelmi támogatás beépült az alanyi jogon járó családi pótlékba. Az átalakulás eredményeképp az ellátás neve rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre változott, melynek keretében - minimális pénzbeli ellátással - kiegészülve természetbeni juttatások (ingyenes étkezés, ingyen tankönyv) nyújthatók, meghatározott havi jövedelem meg nem haladása esetén. 2006-ban havonta átlagosan 445 ezer gyermek részesült rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben. Az elmúlt években a segélyezettek száma folyamatosan emelkedett, 2009-ben megközelítette az 554 ezer főt. (legtöbbször Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye).

- *rendkívüli gyermekvédelmi támogatás*: Azokban a családokban, ahol átmeneti létfenntartási problémákkal küzdenek, vagy a létfenntartást veszélyeztető, rendkívüli élethelyzet alakult ki, a gyermekek után rendkívüli gyermekvédelmi támogatás igényelhető. Az ellátás eseti jellegű, évente többször is nyújtható, pénzben és természetben. A segélyezettek száma 2006 és 2009 között 21%-kal csökkent. 2009-ben e jogcímen 2,1 milliárd forint támogatást fizettek ki, közel 38 ezer gyermek után.

- *óvodáztatási támogatás*: 2009-ben újabb támogatási formával egészült ki a rászoruló családok ellátó rendszere. Ettől az évtől az óvodás korú gyermeket nevelő szülők, amennyiben jogosultak rá, gyermekük részére évente kétszer, júniusban és decemberben, óvodáztatási támogatást kérhetnek. A támogatás mértéke gyermekenként és alkalmonként 10 ezer forint. Azoknak a szülőknek, akik három- vagy négyéves korú gyermeküket 2009. január 1-jét követően íratják be az óvodába, első alkalommal 20 ezer forint folyósítható. Ezt az összeget, ha a helyi önkormányzat úgy dönt, természetben is adhatja.

A magas óvodáztatási arányok ellenére egyértelműen bizonyítható, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű családok gyerekei esetében még ma is az átlagosnál nagyobb valószínűséggel fordul elő, hogy egyáltalán nem, vagy a lehetségesnél jóval később (5–6 éves korban) kezdenek óvodába járni. Ezért a támogatás célja a gyermek rendszeres, három éves kortól történő óvodába járásának ösztönzése.

Jellemzően utcai ruhát, utcai cipőt, váltóruhát, váltócipőt, tisztasági csomagot vesznek a rászorulóknak. 2009-ben 23 ezer gyermek kapott óvodáztatási támogatást, összesen 283 millió forint összegben. Az ellátás 91%-át pénzben, 9%-át pedig természetben folyósították.

Indikátorok:

Családi pótlékban részesülő családok száma;

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő családok száma;
Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesülő családok száma;
Óvodáztatási támogatásban részesülő családok száma;

Adatforrás: <http://statinfo.ksh.hu/Stainfo/>
http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_fsp001.html

3.1.3. Gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások⁸

Gyermekjóléti alapellátások:

Gyermekjóléti szolgáltatás

A gyermekjóléti szolgáltatás a gyermekek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás. Célja a gyermekek testi és lelki egészségének, családban történő nevelésének elősegítése, veszélyeztetettségük megelőzése, ill. kialakulása esetén annak megszüntetése. A települési önkormányzatok a gyermekjóléti szolgáltatás feladatait gyermekjóléti szolgálatokon keresztül biztosítják (önálló intézményként, illetve családsegítő szolgálat, vagy a jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelelő egészségügyi vagy közoktatási intézmény stb.). Az elmúlt évben országsszerte 817 gyermekjóléti szolgálat segítette a jegyzők munkáját, szinte az összes településen. Közülük 92 egyszemélyes, úgynevezett önálló gyermekjóléti szolgálat, 664 gyermekjóléti szolgálat és 61 gyermekjóléti központ volt.

Gyermekek napközbeni ellátása

A gyermekek napközbeni ellátása a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést, foglalkoztatást és étkeztetést jelenti. Nehezíti a kisgyermekes szülők munkavállalását, hogy sok helyen hiányoznak a napközbeni ellátások és éppen a leghátrányosabb helyzetűek számára biztosítottak a legkevésbé. A gyermekek napközbeni ellátásának hiánya egyformán gyengíti a szülők munkaerő-piaci esélyeit, és a gyermekek iskolai beilleszkedését, későbbi társadalmi integrációjának sikerét.

Az ellátás körébe a következő szolgáltatások tartoznak:

- bölcsőde: a családban nevelkedő 3 éven aluli gyermekek napközbeni ellátását, szakemberi gondozását és nevelését biztosító intézmény. Az intézményes formák közül legjellemzőbb ellátás, amely azonban a kisebb településeken nem működik, és a költséghatékonyabb óvodai és bölcsődei ellátást egyaránt nyújtó intézményi integráció sem terjedt el. 2009-ben 625 bölcsőde látta el napközben a 0–3 éves gyermekek 8,9%-át. A szolgáltatás iránti igény lényegesen nagyobb volt, mint az intézmények kapacitása. 2009-ben 26 687 hely volt az intézményekben, míg a beíratott gyermekek száma 34 694 volt, ami 130%-os kihasználtságot jelentett. A hazai bölcsődék döntő többségét az önkormányzatok tartják fenn.

családi napközi: a kisgyermekes családoknak segíthetnek a szülők igényeihez rugalmasan igazodó színvonalas, napközbeni ellátást biztosító szolgáltatások. Az 5–7 férőhelyes családi napközi a 20 hetes kort betöltött, bölcsődei vagy óvodai ellátásban nem részesülőket gondozza, illetve azokat a 14 éven aluli iskolás gyermekeket fogadja, akik nem napközi-ek vagy tanulószobások. Az első tíz évben csak néhány száz gyermeket láttak el, de a

⁸ Részletesen ld. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

2007-ben nyilvántartott férőhelyek száma 2009-re megnégyszereződött. A jegyzők csak az elmúlt évben 269 új működési engedélyt adtak ki. 2009-ben így már 4760 gyermeket gondoztak családi napköziben. Az ellátó kapacitás 40%-a a tízezer lakosnál kisebb településeken koncentrálódik, ott, ahol bölcsődét nem kötelező fenntartani.

- családi gyermekfelügyelet, valamint házi gyermekfelügyelet: a családi napközi mellett egy másik alternatív napközbeni ellátási forma a *házi gyermekfelügyelet*. Jellemzője, hogy a gyermeket a saját otthonában gondozzák mindaddig, amíg nappali intézménybe nem kerül állandó vagy időszakos ellátásra. 2010-től új ellátási formaként jelent meg a *családi gyermekfelügyelet*. Lényege, hogy a vállalkozó a saját lakásán lát el legfeljebb három gyermeket, napközben. A hálózat kiépülésétől további 1000 kisgyermek nappali elhelyezése oldható meg.

Gyermekek átmeneti gondozása

A gyermekek átmeneti gondozása keretében a gyermekek testi, lelki fejlődését elősegítő, az életkorának és szükségleteinek megfelelő érkezésről, ruházattal való ellátásáról, mentálhigiénés és egészségügyi ellátásáról, neveléséről, lakhatásáról kell gondoskodni. Az átmeneti gondozás megszervezhető helyettes szülőnél, gyermekek átmeneti otthonában, vagy családok átmeneti otthonában. A gyermekek átmeneti gondozását, a szülő vagy más törvényes képviselő kérelmére vagy beleegyezésével, ideiglenes jelleggel végzik. 2009-ben hazánkban 31 helyen működött átmeneti otthon 449 férőhellyel, ezen kívül 143 átmeneti otthon volt családok számára 3566 férőhellyel. 174 helyettes szülő is gondozta átmenetileg a rászoruló gyermekeket. Összesen 7331 gyerek részesült ellátásban.

Gyermekvédelmi szakellátások

A gyermekvédelmi szakellátások célja az ideiglenes hatállyal elhelyezett, átmeneti és tartós nevelésbe vett gyermekek otthont nyújtó ellátásnak, a fiatal felnőttek további utógondozói ellátásnak, valamint a szakellátást más okból igénylő gyermekek teljes körű ellátásának biztosítása. 2009 végén a gyermekvédelmi szakellátásban részesülők száma megközelítette a 22 ezer főt, ami szinte megegyezik az előző évi adatokkal. Az átmeneti, illetve a tartós nevelésből nagykorúságuk miatt kikerülő fiatalokat utógondozásban részesítik.

A gyermekvédelmi szakellátások közé tartozó ellátások az otthont nyújtó ellátás, az utógondozói ellátás, valamint a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás.

A gyermekek védelmének rendszerébe tartoznak a gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások mellett a **gyermekvédelmi gondoskodás keretében tartozó hatósági intézkedések** is. Amennyiben a gyermekek testi és lelki fejlődéséhez szükséges ellátás a szülők beleegyezésével nem biztosítható és ez a gyermek fejlődését veszélyezteti, akkor adott önkormányzat jegyzője, ill. a gyámhivatal a következő intézkedések valamelyikét kezdeményezi:

- védelembe vétel
- családba fogadás
- ideiglenes hatályú elhelyezés
- átmeneti nevelésbe vétel
- tartós nevelésbe vétel
- nevelési felügyelet elrendelése
- utógondozás elrendelése

- utógondozói ellátás elrendelése

Indikátorok:

A gyermekjóléti szolgálat gondozási tevékenységében részesülő gyermekek száma;
Bölcsődét igénybe vevő gyermekek száma;
Bölcsődével, óvodával nem rendelkező települések száma;
Családi napköziben gondozott gyermekek száma
Házi gyermekfelügyelet által gondozásban részesült gyermekek száma
Átmeneti gondozásban részesülő gyermekek száma;
Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek száma
Gyermekek elhelyezése gondozási forma (ideiglenes, átmeneti, tartós) és hely szerint (gyermekotthon, nevelőszülői hálózat, ápolást, gondozást nyújtó intézmény)
Védelembe vett kiskorúak száma
Tartós nevelésbe vett kiskorúak száma, stb.

Adatforrás: [http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/;](http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/)

http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,1034806&_dad=portal&_schema=PORTAL

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_fsp001.html

3.1.4. Korai képességgondozás hiánya

Régóta ismert és az utóbbi években ismét előtérbe kerülő tény, hogy a korai életéveknek meghatározó szerepük van a későbbi életút szempontjából. Számos hazai és külföldi vizsgálat bizonyítja, hogy az iskolai pályafutás későbbi (középiszkolai) szakaszaiban tapasztalható elmaradás elsősorban a kora gyermekkori feltételekkel, körülményekkel magyarázható. A korai életkorban tett befektetések megtérüléséhez képest a későbbi, illetve kiegyenlítő célú beavatkozások jóval kevésbé hatékonyak. A programoknak nem csupán a gyerekeket kell megcéloznuk, a szülők bevonása és aktív részvétele nélkül nem biztosíthatóak az elvárt (megfelelő) eredmények.

Indikátor:

A korai képességgondozást biztosító működő szolgáltatások száma

Adatforrás:

(Működő bölcsődék+családi napközik száma)

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg005a.html

+ Biztos Kezdet Gyerekházak (jelenleg 49 db)

SNI gyerekek száma

Adatforrás: Statisztikai tájékoztató – Oktatási évkönyvek (NEFMI)

3.1.5. A közoktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés hiánya, iskolai szegregáció

Magyarországon a szülők iskolai végzettségének és foglalkozásának nagy szerepe van a gyermek iskolai előmenetelében. Egy nemzetközi vizsgálat (PISA) definíciója szerint egy ország közoktatási rendszere akkor méltányos, ha képes kiegyenlíteni a tanulók hátrányait, illetve minden tanuló számára a családi háttértől függetlenül biztosítja a színvonalas oktatáshoz való hozzáférést. Az eredmények alapján Magyarországon az oktatási rendszert jellemző három szempont, a minőség, a hatékonyság és a méltányosság közül ez utóbbi terén mutatkoznak a legégetőbb gondok. Sokféle társadalmi nyomás és a közoktatás gyenge minősége együttesen olyan helyzetet idéztek elő, amelyben felerősödött az iskolákon belüli és különösen az iskolák közötti szegregáció. Ez elsősorban a hátrányos helyzetű tanulókat – a szegény, iskolázatlan, állástalan vagy roma szülők gyermekeit – sújtja. A hátrányos helyzetű gyerekek rosszabb infrastrukturális feltételek mellett tanulnak, és nem jutnak hozzá azokhoz a minőségi pedagógiai szolgáltatásokhoz, melyek révén csökkenteni lehetne hátrányaikat.

Indikátor:

Korai iskolaelhagyók aránya;

Az alacsony képzettségű személyek aránya

Adatforrás:

Magyarországi gyermekek és gyermekes családok helyzetét jellemző indikátorok 2006-2009. A „Legyen Jobb a Gyermekeknek” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottsága (ÉB) által összeállított indikátorok

18-24 éves korosztályban legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_40&plugin=1

3.1.6. Gyermekekétkeztetés hiányosságai

A gyermekek egészséges fejlődésének alapfeltétele az egészséges étkezés. A mélyszegénységben élő gyermekek közül otthon sokan nem jutnak megfelelő mennyiségű egészséges táplálékhoz. Ezért nagy jelentőségű az ingyenes közétkeztetés, amelyben összesen mintegy 400 ezer rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő bölcsődés, óvodás és általános iskolás gyermek részesül. A rászoruló középiskolások 50%-os étkezési térítési díj kedvezményben részesülnek.

3.1.7. Nem megfelelő lakhatási feltételek

A gyermekes családok átlagosan ugyan jobb lakáskörülmények között élnek, mint a lakosság egésze, a gyermeket nevelő szegények jelentős részének lakáshelyzete azonban rossz. A gyermeket nevelő szegényeknél minden negyedik lakásából hiányzik a benti WC, és nincs fürdőszoba, minden ötödikben nincs folyóvíz, két harmaduk hagyományos fűtésű lakásban lakik. A család fenntartása sokaknál gond. 2005-ben közel 40.000 gázórát, több mint 60.000 villanyórát kapcsoltak ki. Feltehető, hogy közülük aránytalanul sok a gyermekes család, azaz 100 közül akár 3-4 gyermekes család is közmű nélkül maradhatott. Az eladósodás – az adósságkezelés és a lassan terjedő kártyás leolvasók ellenére – növekvő veszély. Minthogy a lakásrezi költségek növekedése várható, továbbra is fenyegető veszély a lakás elvesztése, amit gyakorta a család szétesése, a gyermekek intézeti elhelyezése követ.

4.1. A hazai roma közösségeket érintő főbb problématerületek

4.1.7. Szegénység

4.1.2. Leszakadó kistérségekben való lét, rossz lakhatási viszonyok

4.1.3. Szegregált lakótelepek, lakhatási hozzáférés hiánya

4.1.4. Egyenlő esélyű hozzáférés hiánya:

4.1.4.1. a jó minőségű oktatáshoz és szakképzéshez

4.1.4.2. a foglalkoztatáshoz

4.1.4.3. az egészségügyi ellátáshoz

4.1.4.4. a közszolgáltatásokhoz

4.1.5. Mobilizáció hiány

4.1.6. Az élet valamennyi területén megmutatkozó előítélet, diszkrimináció, szegregáció és rasszizmus

4.1.7. Etnikai alapú nyilvántartás hiánya, adathiány

4.1.1. Szegénység

A szegénység, a rossz szociokulturális környezet előfordulása a romák körében 5-10-szeres a nem roma lakossághoz képest, egyben a kutatások azt is mutatják, hogy a romák körében az elmúlt tíz évben jelentős mértékben nőtt a szegénység. A szegénykérdést nem szabad öszszemosni a cigánykérdéssel. A szegények 80%-a nem cigány. A legszegényebbek fele azonban roma. Többnyire e rétegekből tevődik ki a tartós munkanélküliek csoportja.

Az elmúlt tíz évben, jelentős mértékben – egyes kutatások szerint közel kétszeresére – nőtt a szegénység a romák körében (értsd a szegények száma, illetve a szegénység mértéke).⁹ A TÁRKI 2010-es Háztartásmonitor adatfelvétele szerint a roma népesség körében 2009-ben a szegénységi arány a 2000-es évhez közelít és eléri a 70%-ot.¹⁰

A Kormány 1250/2010 (XI. 19.) Kormányhatározat értelmében:

A szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élő népesség aránya 5 százalékponttal csökken

4.1.2. Leszakadó kistérségekben való lét, rossz lakhatási viszonyok

A Kemény István kutatócsoportja által végzett 2003-as reprezentatív szociológiai felmérés szerint a romák jelentős része az ország szociális, gazdasági, infrastrukturális és foglalkoztatási hátrányokkal sújtott leszakadó kistérségeiben él.

⁹ Ladányi János - Szelényi Iván. „Szuburbanizáció és Gettósodás”, LADÁNYI János Szociális és Etnikai konfliktusok, Tanulmányok a piactudományok átmenet időszakából (1987-2005), Új Mandátum Könyvkiadó, 2005 Budapest

¹⁰ A kis elemszám miatt az adat nem tekinthető reprezentatívnak, ugyanakkor ez az egyetlen tudományos igényű becslés áll rendelkezésünkre a cigány népesség szegénységi arányára vonatkozóan.

4.1.3. Szegregált lakótelepek, lakhatási hozzáférés hiánya

Az elmúlt évtizedben a romák és a nem romák lakhatási elkülönülése drámai mértékben nőtt, és hasonlóná vált a harminc évvel ezelőtti állapotokhoz. Több tízezerre tehető azon családok száma, amelyek szegregált, telepszerű, komfortnélküli lakáskörülmények között élnek.

A Kemény István féle felmérés alapján több tízezerre tehető azon családok száma, amelyek szegregált, elslumosodott telepeken, komfort nélküli lakáskörülmények között élnek. A kutatás szerint a romák szegregálódását fokozták az elkülönített lakásépítések és városi rehabilitációk, amelyeknek célja és eredménye a romák elkülönítése a nem roma lakónegyedektől és a már meglévő hasonló helyzetek konzerválása volt. Az NFÜ által koordinált 2010 felmérés alapján, debreceni egyetem, stb. felmérés alapján ennél jóval több. (lábjegyzet). 1600 helyszínt jelölt.

Az Európai Bizottság 2011. április 5-i közleménye alapján a 2020-ig szóló nemzeti roma integrációs stratégiákról szóló európai keretről (COM(2011) 173) (továbbiakban bizottsági közlemény):

- *A tagállamok szüntessék meg a különbséget a romák és nem romák lakhatási minősége között, kiemelten az közszolgáltatások terén (pl. víz, gáz, elektromos áram)*
- *A lakhatási beavatkozások csak integrált módon közelíthetők meg, így oktatási, foglalkoztatási, egészségügyi, szociális, közbiztonsági és deszegregációs intézkedések együttes alkalmazásával*

A 2011. május 20-án aláírt Kormány-ORÖ Keretmegállapodás értelmében:

- *2000 roma családsegítő szociális munkás, közösségfejlesztő, foglalkozásszervező és egészségügyi közvetítő képzése, munkagyakorlat szerzésének elősegítése*

4.1.4. Egyenlő esélyű hozzáférés hiánya

4.1.4.1. Jó minőségű oktatáshoz és szakképzéshez való hozzáférés

- A roma tanulók az országos átlagnál drasztikusan (egybehangzó források szerint nagyságrenddel) kisebb arányban jutnak érettségit adó középfokú intézménybe. A 2003-as felmérés szerint a cigány fiatalok 20-24 éves korcsoportjában az általános iskolát 82,5 százalék fejezte be, ugyanezen korcsoportban a középiskolai tanulók aránya nem érte el a két százalékot. Elvégezte a középiskolát 5,1 százalék (a teljes népességben 76,4%). A középiskolát végzetek arányánál is kisebb az egyetemre vagy a főiskolára járó cigány hallgatók aránya. Országosan a 18-20 évesek 40 százaléka, a roma 20-24 éveseknek alig több mint egy százaléka tanul felsőoktatási intézményben (felsőfokú végzettségűek aránya a társadalomban 14%). Az oktatásban is növekedett a különbség és a távolság a roma és nem roma gyerekek között. Például óvodába a 3-5 éves gyermekek közül országosan 88 százalék, a roma gyerekek közül csak 42

százalék jár. Ennek okai: épülethiány, férőhelyhiány, anyagi eszközök hiánya és diszkrimináció, valamint a család szegénysége (nincs megfelelő ruházata a gyerekeknek). Igaz ugyan, hogy arányaiban nőtt a 20-24 éves roma fiatalok általános iskolai végzettsége, de a hasonló korú populációhoz képest alacsonyabb mértékben, és nagy részük még mindig késve fejezi be tanulmányait. Az alapfokú oktatásban jellemző a nagyfokú lemorzsolódás¹¹, és a roma gyerekek magán-tanulóvá minősítése sokkal magasabb, mint az országos átlag. 1993 és 2003 között emelkedett az értelmi fogyatékosnak minősített és ennek alapján kiegészítő iskolába vagy osztályba utalt gyerekek száma. A cigány gyermekek az országos átlagnál kétszer nagyobb arányban kerülnek át enyhe fokban értelmi fogyatékosok számára létrehozott oktatási intézményekbe. Iskolai lemorzsolódás a Liskó Ilona féle kutatást is be kellene hivatkozni.

- A közoktatásban a szegregáció, mely egyrészt a középosztálybeli tanulók iskolai elvándorlása, másrészt a területi szegregáció következtében alakul ki. A szegregáció – amellet, hogy további problémákat generáló szociális elszigeteltségbe taszít –, azért jár súlyos következményekkel, mert – ahogy azt kutatások tapasztalatai mutatják – a szegregált iskolákban és osztályokban rosszabb az oktatás színvonala: alacsonyabb a szaktanárok által megtartott órák száma, az érintett intézmények gyengébb felszereltségűek más helyi iskoláknál és osztályoknál. Mindezek következtében erősödnek a meglévő társadalmi különbségek. Egy 2010-es kutatás¹² szerint a roma többségi iskolák száma 2004 óta mintegy 34%-kal emelkedett. Ezen iskolák 70%-ban a teljes szakos ellátottság megoldatlan.

A bizottsági közlemény értelmében:

- *Minden roma gyermek számára biztosítani kell a szegregáció-mentes, minőségi oktatást*
- *Minden roma gyermeknek legalább alapfokú végzettséget kell szerezni,*
- *a tagállamoknak szélesíteni kell a minőségi kora gyermekkori fejlesztést és szolgáltatást (óvoda, bölcsőde)*
- *Minden tagállam csökkenti középiskolai korosztályok esetében a korai iskolaelhagyók számát*
- *Minden tagállam elősegíti, hogy minél több roma fiatal vegyen részt középfokú és felsőfokú oktatásban*

A 2011. május 20-i Kormány-ORÖ Keretmegállapodás értelmében 2015-ig:

¹¹ Az iskolai lemorzsolódás – A Pedagógiai Lexikon definíciója szerint „fokozatos kimaradás” valamely iskola-rendszer képzésből (a képzés befejezése nélkül). A lemorzsolódás szakirodalmi említései közül a leggyakrabban értelmezések a következők: (a) az egyes programokból (pl. szakképző programokból, felnőttoktatási, felnőttképzési programokból) való kimaradás (b) az egyes programtípusokból – például a gimnáziumból, szak-középiskolából, szakiskolából, a speciális szakiskolából) való kimaradás (c) a nappali – mainstream – iskola-rendszerből való kimaradás és (d) az oktatási rendszer egészéből való kimaradás.

¹² HAVAS Gábor, ZOLNAY János: Az integrációs oktatáspolitikai hatásvizsgálata 2010, Európai Összehasonlító Kisebbségkutatásokért Közalapítvány (EÖKIK)

- *Átfogó oktatási reform megvalósítása, amely kiterjed 20 000 roma fiatal 50 szakmunkásképző intézmény keretében történő képzésére, amely során piacképes szakmát szereznek*
- *10 000 roma fiatal érettségire való eljuttatása*
- *5000 tehetséges roma személy felkészítése, hogy sikeres felsőoktatási felvételi vizsgát tegyen*
- *30 000 roma fiatal bevonása közösség- és személyiségformáló sporttevékenységekbe*

A 1250/2010 (XI.19.) Korm. határozat értelmében

- *A felsőfokú, vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők aránya a 30-34 éves népességben belül 30,3 százalékra nő*
- *Az oktatásban, képzésben nem részesülő, legfeljebb alsó középfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 18-24 éves népességben belül 10 százalékra csökken*

4.1.4.2. Foglalkoztatáshoz való hozzáférés

A romák munkaerő-piaci helyzete drámai mértékben romlott a rendszerváltás után. Jellemzően a legveszteségesebb gazdasági ágazatokban dolgoztak, és ezeknek is a legalacsonyabban képzett munkásai voltak. A gazdasági átalakulások nyomán a roma népességet sújtó problémákra nem születtek gazdaság- és szociálpolitikai válaszok. A népesség iskolázottsági, foglalkoztatottsági elmaradása évtizedekre konzerválódott. A szakterületi politikák nem voltak képesek kivezető utakat mutatni a kialakult csapdahelyzetekből. A cigány népesség foglalkoztatási szintje kevesebb mint fele, munkanélküliségi rátájuk három-ötszöröse a nem cigány lakosságénak. A Central European Management Intelligence (CEMI) 2006-os elemzése szerint bár a romák a népesség kb. 7%-át alkotják, a foglalkoztatottaknak csak kb. 2-2,5%-a roma (75-90 ezer fő), a regisztrált munkanélkülieknek viszont 25-30%-a (100-130 ezer fő).¹³

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének kisebbségi megkülönböztetést vizsgáló kutatása¹⁴ alapján a magyarországi romákat érinti leginkább a munkaerő-piaci diszkrimináció az Unióban. Az utóbbi 5 évben 68, az utóbbi 12 hónapban 47%-uk érezte úgy, hogy munkakeresés közben negatív diszkriminációnak volt kitéve.

Az bizottsági közlemény értelmében:

- *Meg kell szüntetni a romák és nem romák közötti foglalkoztatási aránytalanságot a roma emberek foglalkoztatási szintjének növelésével*
- *A tagállamok segítsék elő a szakképzéshez, a munkaerő-piachoz és az önfoglalkoztatás eszközrendszeréhez történő diszkriminációmentes hozzáférést a roma emberek számára*

¹³ Central European Management Intelligence. (CEMI): Makro egyensúly és gazdasági növekedés, 2006.

¹⁴ Európai Alapjogi Ügynökség, Tanulmány az európai uniós kisebbségekről és megkülönböztetéséről: Jelentés a fő eredményekről, 2009.

- *A mikro-hitel rendszerek terjesztése támogatandó.*
- *A közszférában a tagállamok segítsék elő, hogy képzett roma köztisztviselők kerüljenek alkalmazásra, a szükséges és megfelelő mértékben.*
- *A foglalkoztatási szolgálatok nyújtsanak személyre szabott szolgáltatásokat a romák számára, segítsék elő a szükséges mediációt*

A 2011. május 20-i Kormány-ORÖ megállapodás értelmében 2015-ig :

- *100 000 munkanélküli roma foglalkoztatásba történő bevonását kell elérni*
- *Szak- és felnőttképzés területén 50 000 roma felnőtt piacképes szakképzését kell elősegíteni*
- *80 000 felnőtt roma személy alapfokú készségfejlesztési programokban való részvétele (írás, olvasás, számolás, informatika)*

A Kormány 1250/2010 (XI.19.) Korm. határozat értelmében:

- *A 20-64 éves népesség foglalkoztatási rátája 75 százalékra nő.*

4.1.4.3. Egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés

Számos kutatás igazolta, hogy a területi, iskolázottsági, szociális, gazdasági és társadalmi deprivációnak messze kiható negatív következményei vannak az egészségre és életminőségre. Babusik Ferenc és dr. Papp Géza¹⁵ 2001-es kutatása szerint a teljes 19-34 éves korú roma népesség 42 százaléka szenved valamilyen betegségben. A periférikus falvak és városi gettók telepein a betegek aránya jóval magasabb, mint az átlagos infrastruktúrával és közüzemi szolgáltatásokkal ellátott városrészekben és falvakban.

A bizottsági közlemény értelmében:

- *A tagállamok csökkentsék a romák és nem romák közötti egészségügyi állapottal kapcsolatos különbségeket, oly módon, hogy a roma személyek általános egészségügyi állapota fejlődjön*
- *A tagállamok fordítsanak kiemelt figyelmet a roma nők és gyermekek bevonására az egészségügyi ellátórendszerbe*
- *A tagállamok segítsék elő, hogy képzett roma szakemberek vegyenek részt a romákat célzó egészségügyi programokban*

A 2011. május 20-i Kormány-ORÖ keretmegállapodás értelmében:

¹⁵ BABUSIK Ferenc- Dr. PAPP Géza: „A roma népesség egészségügyi helyzete - kutatás BAZ megyében” A kutatásról szóló tanulmány megjelent az Esély 2002/. számában.

- *150 000 roma szervezett lakossági szűrővizsgálaton való részvétele, valamint az egészséges életvitelhez szükséges folyamatos tanácsadásban részesítése*

4.1.4.4. Közszolgáltatásokhoz való hozzáférés

A roma lakosság társadalmi, gazdasági integrációjának egyik sarkalatos kérdése az életkörülményeik javítása, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférésük javítása, a romák és nem romák életkörülményei között kialakult szakadék csökkentése, hosszú távon megszüntetése. Mindez többek között hatékonyabb gazdaságpolitika kialakításával pl. versenyképesség növelésével, foglalkoztatottsági szint javításával, átfogó infrastrukturális fejlesztésekkel, megalapozott kormányzati szakpolitikai programokkal érhető el. A közszolgáltatások elégtelensége leginkább a telepeken, telepszerű lakókörnyezetben élőket, az elmaradott kistérségben élőket sújtja. (gyenge és hiányos közüzemi ellátottság, rossz utak, korlátozott tömegközlekedési lehetőségek, nehezen elérhető iskolai- egészségügyi ellátás, közhivatalok-közintézmények távolsága stb.

4.1.5. Mobilizáció hiány

Ladányi és Szelényi¹⁶ kutatásai azt igazolják, hogy az 1980-as évek végére a társadalmi és települési hierarchia alján lévő aprófalvakban kialakult egy társadalmi mobilizációra képtelen réteg, amelyet a szerzők „underclass”-ként, azaz „társadalom alatti osztályként” definiálnak. Azok, akik sehol máshol nem tudtak maguknak lakást vásárolni, ezekbe a hanyatló periferikus aprófalvakba költöztek. Ezek a tendenciák felerősítették a vidéki slumok, sőt egyes esetekben vidéki roma gettók és telepek kialakulását Mind a periferikus falvakban, mind a városi gettóknak emberi lakhatásra alkalmatlan telepek alakultak ki, ahol többségben romák és velük azonos társadalmi státuszú nem romák élnek.¹⁷

4.1.6. Az élet valamennyi területén megmutatkozó előítélet, diszkrimináció, szegregáció és rasszizmus

Az előítéletesség, hátrányos megkülönböztetés számos társadalmi csoportot sújt ma Magyarországon. Legismertebb és legelterjedtebb a roma kisebbséghez tartozókat sújtó megkülönböztetés, amely az élet minden területén – pl. a munkaerőpiacra való belépéskor, az általános iskolai oktatásban, lakhatási körülményeikben, de akár a közszolgáltatásokhoz való hozzáférésükben, hivatalos ügyeik intézésében – éri őket, és komolyan akadályozza társadalmi beilleszkedésüket.

A Marketing Centrum kutatása¹⁸ alapján, a 16-64 éves romák körében elvégzett vizsgálat szerint a megkérdezettek 51%-át érte már hátrányos megkülönböztetés, amely leginkább a munkavállalás során és az iskolai élethez kapcsolódóan fordult elő, de a közlekedés során,

¹⁶ Ladányi János - Szelényi Iván. „ Szuburbanizáció és Gettósodás”, LADÁNYI János Szociális és Etnikai konfliktusok, Tanulmányok a piactársadalmi átmenet időszakából (1987-2005), Új Mandátum Könyvkiadó, 2005 Budapest

¹⁷ Kemény István, Jankó Béla és Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság 1971-2003 valamint Ladányi János - Szelényi Iván. „ Szuburbanizáció és Gettósodás”

¹⁸ Marketing Centrum, Romatársadalom 2010. kutatás

szórakozóhelyeken, az egészségügyi ellátásban, üzletekben történő vásárláskor is jelentős a hátrányos megkülönböztetés.

Az Alapjogi Ügynökség 2009-es, 23 500 főt bevonó vizsgálata alapján a magyarországi romákat érintő diszkriminációs nyomás igen erős.

Az egyenlő bánásmód elvéhez elengedhetetlen a faji, etnikai és nemzeti kisebbségek törvény előtti egyenlőséghez való joga, illetve a törvény által biztosított azonos fokú védelemhez való jog. A nemzetközi jog tiltja a faji diszkriminációt többek között az oktatás, egészségügy, lakhatás, munkaügy, illetve a közjavakhoz és közszolgáltatásokhoz való hozzáférés és azok nyújtása területén. Az államnak kötelessége megelőzni, büntetni, és hatékony jogorvoslatot nyújtani a faji megkülönböztetéssel szemben.

A romák a legnagyobb transznacionális kisebbség Európában, egyben az egyik legszegényebb közösség lévén gyakran kizáródnak az elsődleges munkaerőpiacról. A romák társadalmi-gazdasági kirekesztődése számbavéve a gazdasági teljesítményt és a költségvetés egyenlegét az egész társadalom számára hátrányt jelent.

A roma integrációval járó gazdasági előnyök vonatkozásában a nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszer¹⁹ hivatkozik a Világbank²⁰ által 2010 szeptemberében publikált jelentésre, és megállapítja: „a romák teljes körű munkaerő-piaci integrációja egyes országok esetében jelentős, mintegy évi 0,5 milliárd euróra becsülhető gazdasági előnyökkel járhat. Növelné a gazdasági termelékenységet, csökkentené az állam által fizetett szociális támogatás összegét és növelné a jövedelemadóból származó bevételeket, ha a romák nagyobb mértékben lennének jelen a munkaerőpiacon.

2011. május 20: Magyarország Kormánya és az Országos Roma Önkormányzat Keretmegállapodás (továbbiakban: Keretmegállapodás) értelmében:

- Kiemelt cél, hogy a jövőben a hatalommal való visszaélést a romákat befogadó, diszkriminációmentes közérdek váltsa fel.
- Kormányrendelet –tervezet kidolgozása, amely rögzíti az egyes beavatkozási területeket, az együttdöntési megállapodás szereplőit, az adott területre vonatkozó együttdöntési mechanizmust, figyelembe véve és illeszkedve a hatályos európai uniós és hazai eljárásrendi szabályokhoz.
- Az együttdöntési rendszer célja, hogy fejlesztési programokban az ORÖ mint roma érdekképviselőt biztosítani tudja, hogy ezekben a programokban kellő arányban vegyenek részt hátrányos helyzetű, mélyszegénységben élő roma és nem roma gyermekek, fiatalok és felnőttek, és a tevékenységek ténylegesen felemelkedésüket, felzárkózásukat szolgálják
- A roma közélet erkölcsi és szakmai megújítása érdekében, a Kormány és az ORÖ 2012-ig európai uniós forrásokat is felhasználva létrehozzák a Roma Közéleti Akadémiát, amely keretében 3000 roma közéleti szereplő fejlődését fogják biztosítani
- Európai színvonalú Roma Kulturális Központ létrehozása

¹⁹ COM(2011) 173, 2. o.

²⁰ Világbank, Roma Inclusion: An Economic Opportunity for Bulgaria, the Czech Republic, Romania and Serbia, 2010. szeptember.

- Az ORÖ részvétele a megyei kormány megbízottak által koordinált konfliktus megelőző és kezelő mechanizmusban

4.1.7. Etnikai alapú nyilvántartás hiánya, adathiány

Nemzetiségi hovatartozás alapján 190 ezren vallották magukat cigánynak a 2001-ben végzett népszámlálás adatai szerint, míg az általánosan elfogadott reprezentatív szociológiai felmérések szerint a roma népesség száma 520-650 ezer főre tehető. Az említett adatok közti különbségnek számos oka van, köztük a félelem a társadalmi megbélyegzéstől, és az asszimilációs törekvés. A felmérések szerint 1971 és 1993 között a város lakó cigányok száma több mint háromszorosára emelkedett, majd az elmúlt tíz évben is tovább nőtt a cigányok között a város lakók aránya. Jelenleg a cigányok mintegy fele él városokban, több mint 10 százalékuk a fővárosban és kb. 40 százalékban élnek – ezer, vagy annál kisebb lélekszámú – községekben.

Az etnikai adatgyűjtés a népszámlálások és a kisebbségi választások alapján is bizonyítottan szélsőségesen alacsony eredményt produkál, az érintettek nem szívesen nyilatkoznak e kérdésben. A kisebbségi hovatartozás azonosítása és az ezzel kapcsolatos nyilvántartás alkotmányos alapjogokat (így különösen az emberi méltósághoz, az önrendelkezéshez, a szabad identitásvállaláshoz, illetve a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat) érint, így ha van is azonosítás, csak olyan azonosítási, illetve nyilvántartási megoldás választható, amely tiszteltben tartja az érintettek alkotmányos alapjogait.

5.1. Oktatási esélyegyenlőség

- 5.1.1. Társadalmi egyenlőtlenségek
- 5.1.2. Szegregáció, területi szegregáció
- 5.1.3. Korai óvodáztatás
- 5.1.4. Lemorzsolódás
- 5.1.5. Szakképzés
- 5.1.6. Finanszírozás
- 5.1.7. Az iskolai sikertelenség társadalmi-gazdasági hatása
- 5.1.8. HHH tanulók oktatási mobilitása
- 5.1.9. Egyenlő Bánásmód
- 5.1.10. Esélyegyenlőség érzékeny finanszírozás

5.1.1. Társadalmi egyenlőtlenségek

A 2000-es, illetve a 2003-as PISA vizsgálatok eredményei alapján a magyar 15 éves tanulók teljesítménye a mért három területen (olvasás, matematika, természettudomány) elmaradt a várakozásoktól. Magyarországon hat legerősebben a család szociális háttere a diákok teljesítményére, azaz az iskola nálunk képes a legkevésbé kiegyenlíteni az otthonról hozott hátrányokat. A tanulók teljesítménye közötti különbségeket hazánkban magyarázta a legkiugróbb mértékben az adott iskola társadalmi összetétele, vagyis a családi háttér hatása az adott iskola társadalmi összetételén keresztül erősödik fel. A tradicionálisan korai szelekció a magyar iskolarendszerben azzal a következménnyel jár, hogy a hozott hátrány az idő előrehaladásával folyamatosan mélyül és sorozatos tanulási kudarcokhoz, sok esetben lemorzsolódáshoz vezet.

5.1.2. Szegregáció

A közoktatás jelenlegi gyakorlata felerősíti a romák és hátrányos helyzetű csoportok szegregációját. Az alacsony iskolai végzettség, a szülők munkaerő-piaci hátránya, a szegénység és a rossz lakáskörülmények következményei az iskolarendszeren keresztül felerősödnek. A hátrányos helyzetűek, köztük (vagy mellettük) a roma diákok oktatásának eredményességét – kutatások alapján – döntően befolyásolja, hogy nagy arányban szegregált körülmények között oktatják őket. Az alacsony társadalmi státuszú szülők gyermekeinek iskolai szegregációja, valamint a számukra elérhető iskolák gyenge oktatási színvonala közti összefüggés törvényszerű a merev iskolarendszer elvárásainak megfelelni nehezebben tudó, hátránnyal érkező gyermekek koncentrációja és ebből következően a szegregált iskolában tanítani hajlandó – a közalkalmazotti bértábla alapján színvonala-sabb iskolában dolgozó kollégáikkal azonos mértékben megfizetett – tanárok motiváltsága és képzettségük többnyire alacsonyabb foka miatt. Mindezt a szegregált iskolák gyenge infrastrukturális ellátottsága tetézi. Ezért a szegregált iskolarendszerben a hátrányos helyzetű gyermekek elkerülhetetlenül gyengébb minőségű oktatásban részesülnek, mint a nívósabb iskolába járó társaik.²¹

5.1.2.1. Területi Szegregáció

A társadalom legszegényebb rétege és a cigányság nagy része hátrányos helyzetű régiókban, jellemzően falvakban él. Ezekben a településeken az alapfokú közoktatás személyi és tárgyi

²¹ Bővebben: Kertesi Gábor-Kézdi Gábor: uo.

infrastruktúrája elmarad az országos átlagtól. A leszakadó, gazdaságilag elmaradott kistérségek hátrányos helyzetű kistelepüléseiben működő iskolákban magas a hátrányos helyzetű gyerekek aránya, és gyakran még az iskola előtti nevelés biztosításának a fizikai feltételei is hiányoznak. E településeken a társadalmi integráció szempontjából fontos első intézmény az óvoda, ám a férőhelyek hiánya további hátrányokat okoz.

5.1.3. Óvodáztatás

Hazánkban a lemorzsolódók aránya nemzetközi összehasonlításban magas. A lemorzsolódás szempontjából kulcsfontosságú az iskolaelőtti nevelés, az óvodáztatás kérdése. Azok a hátrányos helyzetű gyermekek, akik nem vesznek részt óvodai nevelésben, az esélyteremtés szempontjából komoly lehetőségektől esnek el. Ennek ellenére a rászorultsággal, hátrányos helyzettel éppen fordítottan arányos a 10 éves kor alatti gyerekek bölcsődei, óvodai és napközi otthonos szolgáltatásokban való részesedése.

5.1.4. Oktatási rendszerből történő lemorzsolódás

Magyarországon a rendszerváltás óta a népesség javuló iskolázottsági szintje ellenére is folyamatosan újratermelődik egy jelentős méretű alacsony iskolázottságú réteg. Évente mintegy ötezer tanuló 16 éves koráig sem fejezi be az általános iskolát, és több mint húszezer azoknak a száma, akik az általános iskola befejezése után nem tanulnak tovább, vagy lemorzsolódnak a középfokú kezesből. Az alacsony iskolázottságuk miatt a munkaerőpiacról tartósan kiszoruló fiatalok tömeges újratermelésében számos gazdasági és társadalmi tényező szerepet játszik, de a közoktatási rendszer felelőssége sem vitatható abban a tekintetben, hogy nem képes megakadályozni az alacsony iskolázottság és ezáltal a hátrányos társadalmi helyzet átörökítésének folyamatát. A középfokú képzésből középiskolai végzettség megszerzése nélkül elsősorban a szakiskolákból morzsolódnak le a tanulók.

De nemcsak az iskolarendszerekből kimaradnak, hanem a szakiskolát elvégző fiatalok jelentős része is nagyon rossz eséllyel indul a munkaerőpiacon. Az elmúlt 15 évben a gazdasági és társadalmi átalakulás, valamint az oktatáspolitikai döntések a középfokú képzésen belül a szakiskolákra hárítottak a legsúlyosabb alkalmazkodási kényszereket és a legnehezebb pedagógiai feladatokat. Mivel a szakiskola mára kizárólag a leghátrányosabb helyzetű tanulók továbbtanulási formájává vált, a szakiskolai képzés fejlesztése döntően meghatározza, hogy milyen esélyei lesznek hosszú távon a hátrányos helyzetű tanulóknak.

A szakiskolákban az átlagosnál sokkal magasabb (közel 30 százalékos) a tanulók lemorzsolódása, és a belepő hátrányos helyzetű tanulók közel felének nem sikerül szakmai képesítést szereznie. Az iskolákból bizonyítvány nélkül kimaradnak teljesen esélytelenek a munkapiaci boldogulásra.

A munkaerőpiacon csökkent az érettségi nélküli szakképzett munkaerő iránti kereslet. A szakképzett, de érettségivel nem rendelkezők foglalkoztatása jelentősen csökkent, a férfiak esetében a rendszerváltás előtti csaknem 100 százalékról 80 százalék alá, a nőknél 90 százalékról 70 százalék körülire. Az iskolai végzettség kereseti hozama, a középiskola és különösen a felsőfokú végzettség hozama, a 8 általánost vagy az annál kevesebbet végzettekhez képest nagymértékben megnőtt, a szakiskolai végzettség hozama azonban nem változott.

5.1.5. Szakképzés

A középiskolákban is tapasztalható szelekciós nyomás, illetve a nagyfokú extenzitás a szegregáció újabb formáját eredményezte a közoktatásban. A hátrányos helyzetű tanulók döntő hányada jelenleg a leértékelődött szakképzésbe áramlik, leginkább a piacképtelen szakmákat adó osztályok és iskolák töltődnek fel velük, így egyszerre kerülnek szegregált körülmények közé és válnak „kapun belüli” lemorzsolódottakká. Utóbbi aztán nagy eséllyel a valóságban is megtörténik: a diákok döntő többsége nem szerzi meg a szakmunkás bizonyítványt.

5.1.6. Finanszírozás

A közoktatás jelenlegi finanszírozási es intézményrendszere nagyon kevés lehetőséget ad arra, hogy a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatásához szükséges többleterőforrásokhoz es elsősorban a minőségi pedagógusmunkához hozzájussanak, a tanulók, esetenként még az alapvető szolgáltatások biztosítása is nehézségekbe ütközik.

5.1.7. Az iskolai sikertelenség társadalmi-gazdasági hatása

Az oktatási rendszerben tapasztalható szelekciós mechanizmusok, rossz gyakorlatok negatívan hatnak a gazdaság fejlődésére, teljesítőképességére, valamint az államháztartás bevételi és kiadási oldalára egyaránt. Az alacsony iskolai végzettség alapvető módon befolyásolja az egyének jövőbeni munkaerő-piaci, egzisztenciális helyzetét, társadalmi esélyeit, lehetőségeit, ezáltal hazánk versenyképességét is.

5.1.8. Mobilitás

A társadalmi mobilitás és az egyéni fejlődési utak szempontjából az oktatásnak meghatározó szerepe van. Egy évvel magasabb iskolai végzettség 8%-os összekereset növekedést eredményez. A munkaerőpiac által értékelt készségek szempontjából is fontos, különösen akkor, amikor például a 16-29 éves korosztály több mint fele egyetlen idegen nyelvet sem beszél. A közoktatás egyik legnagyobb kihívása ezért, hogy a legkülönbözőbb, szociális, települési, az egyéni különbségekből fakadó, stb. hátrányoknak az oktatási eredményekre gyakorolt öszszegző negatív hatását ellensúlyozza.

5.1.9. A hátrányos megkülönböztetés tilalma

2004. január 27-én lépett hatályba az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.). Legfőbb jelentősége abban áll, hogy az eddig külön törvényekben megjelenő egyenlő bánásmód követelménye ezzel a törvénnyel egységes szabályozás alá került. Az Ebktv. általános részében olyan új jogi megoldások jelentek meg, amellyel a diszkrimináció meglétét könnyebb bizonyítani. Ilyen például a „megosztott bizonyítási teher”, amikor a jogsérelmet okozónak kell bizonyítania, hogy nem követett el jogsértést.

Az általános rész mellett megjelentek az ún. ágazati szabályok is, amelyekben többek között az egyik az oktatás területén megjelenő hátrányos megkülönböztetés tilalma. Természetesen az Ebktv. nem helyezte hatályon kívül a speciális területi jogszabályokban megjelenő antidiszkriminációs rendelkezéseket, hanem alapot teremtett ahhoz, hogy a területi jogszabályt és az Ebktv.-t együtt alkalmazva valósuljon meg az egyenlő bánásmód követelménye.

5.1.10. Esélyegyenlőség érzékeny finanszírozás

Hátrányt fokozni nem csak azzal lehet, hogy valamit elveszünk, hanem azzal is, ha a relatíve jobb helyzetben lévőköt fejlesztjük, s azzal is, ha az erőforrásokat az esélyegyenlőségre nem érzékeny szempontok alapján osztjuk el. Könnyű belátni, hogy minden forint, amely úgy érkezik a szegregáló iskolába/településre, hogy a fejlesztésből a helyi roma gyerekek osztályai/iskolái eleve kimaradnak, még mélyebbé teszi a különbséget a helyi oktatásban és a későbbi munkaerőpiacon. A kutatások szerint ez történt az elmúlt években a szegregált iskolák és osztályok esetében: a gyengébb infrastrukturális ellátottság például nemcsak a legsanyarúbb helyzetű, zárt kistelepüléseken figyelhető meg, hanem rendre gyengébbek a szegregált osztályok mutatói a településen vagy iskolában tapasztalható többi tanteremmel, tagiskolával, iskolával összehasonlítva is.

Minden infrastrukturális és szakmai fejlesztés támogatása esetén különös figyelmet kell fordítani az esélyegyenlőség érvényesítésére. E kérdésekben kiemelten fontos az érintett intézmény(ek) oktatásszervezési gyakorlatának áttekintésével, illetve az intézmények tanulói összetételének összehasonlításával annak vizsgálata, hogy érvényesül-e a településen a diszkriminációmentesség, a szegregációmentesség és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók oktatási és társadalmi integrációjának támogatása. A közoktatás-fejlesztési projektek támogatása, illetve a kiegészítő támogatások odaítélése esetén alapvető feltétel az e célok érdekében folytatott esélyteremtő tevékenység tervszerű dokumentálása, települési (más fenntartó esetén fenntartói) közoktatási esélyegyenlőségi programok, intézkedési tervek kidolgozása és megvalósítása. Amennyiben a vizsgált esélyegyenlőségi területen az érintett településen (illetve adott esetben a fenntartói, kistérségi, mikrotérségi stb. társulásban) vagy intézményben hiányosságok vannak (melyek az esetek jelentős részében az egyenlő bánásmódról szóló törvényt sértő3 gyakorlat folytatását, illetve a törvényt sértő állapotok fenntartásában való közreműködést jelentik), az intézmény, illetve fenntartója megfelelő korrekciós eljárásokat, beavatkozásokat tervez, és a projekt ideje alatt vállalja azok végrehajtását.

6.1. Területi hátrányok

- 6.1.1. Fogalom magyarázat: LHH kistérségek
- 6.1.2. Folyamatos népességcsökkenés a hátrányos helyzetű térségekben
- 6.1.3. Társadalmi-gazdasági problémák koncentrációja
- 6.1.4. Vezetékes ivóvíz, valamint szennyvízelvezetés hiánya

6.1.1. Fogalom magyarázat: LHH kistérségek

Az önkormányzati rendszerrel együtt alakultak a koncentráció területi hátrányok kezelésére szolgáló, a hátrányos helyzetű településeket nevesítő jogszabályok, illetve az ezekhez kapcsolódó támogatási rendszerek. Jelenleg hatályos, a kedvezményezett térségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI.17) Korm. rendelet, mely 47 (+1) leghátrányosabb helyzetű kistérséget, ezen belül 33 komplex programmal segítő leghátrányosabb helyzetű (LHH) kistérséget jelöl ki. Az LHH kistérségek felzárkózásának elősegítésére különböző hazai és európai uniós társfinanszírozású programok indultak/indulnak, valamint e térségek fejlesztésének alapjait szolgálja az Új Magyarország Fejlesztési Program is.

Megfigyelhető az LHH kistérségek észak-magyarországi, valamint a dél-dunántúli régiókban történő koncentrációja.

6.1.2. Folyamatos népességcsökkenés a hátrányos helyzetű térségekben

A hazai területi folyamatokat a folyamatos népességcsökkenés mellett az erősödő területi koncentráció jellemzi. Folytatódik a leginkább elmaradott térségek kiürülése, amelyet az etnikai arányok átrendeződése kísér. A legnagyobb fogyást az utóbbi időszakban a felzárkózási politika legfőbb célterületei közé tartozó Észak-Magyarország és Dél-Dunántúl szenvedte el, miközben a legfejlettebb Közép-Magyarország régió népessége nőtt.

Indikátor: LHH kistérségben élő népesség aránya

Adatforrás: Szociális Ágazati Információs Rendszer (SzÁIR); https://teir.vati.hu/szoc_agazat/

6.1.3. Társadalmi-gazdasági problémák koncentrációja

A leghátrányosabb helyzetű vidékeken egyszerre vannak jelen a súlyos munkanélküliségi, szociális, egészségügyi problémák. Amíg Közép-Magyarországon, Közép- és Nyugat-Dunántúlon minden ötvenedik, addig az északkeleti és délnyugati országgrészben minden tízedik, egyes településeken minden ötödik lakos rendszeres szociális segélyben részesült. Az alacsony kihasználtság miatt 2003 óta több mint 230 településen szűnt meg az általános iskolai oktatás. A leszakadás helyzeteinek átörökítéséről, az alacsony társadalmi mobilitási esélyekről, a foglalkoztathatóság alapjainak hiányáról tanúskodnak a hátrányos helyzetű területeken élők rossz képzettségi mutatói is. Az LHH47 kistérségek területén a gyerekek/tanulók 27,9%-a halmozottan hátrányos helyzetű, míg az ország más területein összesítve csupán 6,5% az arányuk.

A 33 LHH kistérségekben jellemzően nem versenyképes az oktatás (a továbbtanulók száma rendkívül alacsony), magas a gyermekszegénység, rossz az egészségügyi helyzet (a várható élettartam az átlagnál 1–2 évvel alacsonyabb a nőknél, 3–4 évvel alacsonyabb a férfiaknál). Veszélyesen nő a lakosság rövidtávon is kezelhetetlen eladósodása (személyi kölcsönök, uzsora, stb.).

Indikátorok: regisztrált munkanélküliek aránya (területi bontásban), legalább középiskolai érettségivel rendelkezők száma (területi bontásban); szociális segélyben részesülők száma (területi bontásban)

Adatforrás: Szociális Ágazati Információs Rendszer (SzÁIR), https://teir.vati.hu/szoc_agazat/

6.1.4. Vezetékes ivóvíz, valamint szennyvízelvezetés hiánya

2008-ban országos átlagban a lakások 95%-a rendelkezett vezetékes ivóvízzel, azonban Észak-Magyarország néhány leghátrányosabb helyzetű kistérségében, illetve egyes tanyás településszerkezetű dél-alföldi kistérségekben nem érte el a 80%-ot sem. A közcsatorna-hálózatba kötött lakások aránya országosan 70 százalékos fölé. Budapesten és néhány dunántúli kistérségben a rákötött lakások aránya meghaladja a 90 százalékos, ugyanakkor egyes kistérségekben (2008-ban ilyen volt az Enyingi, Nagykátai, Kisteleki, Jánoshalmi, Bácsalmási kistérség) 10% alatt marad, sőt a Kadarkúti kistérség – az országban egyedülként – 2008-ban sem rendelkezett még közcsatorna-hálózattal.

Indikátor: Ivóvíz és közcsatorna hálózatba kötött lakások száma

Adatforrás: http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zrk001.html

7.1. Ajánlott háttérdocumentumok a társadalmi hatások elemzéséhez

1092/2007. (XI. 29.) Korm. határozat a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégiáról, 2007-2032 szóló 47/2007. (V. 31.) OGY határozat végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról (2007-2010.)

311/2007. (XI. 17.) Korm. rendelet a kedvezményezett térségek besorolásáról

68/2007. (VI. 28.) OGY határozat a Roma Integráció Évtizede Program Stratégiai Tervről

Új Széchenyi terv. A talpra állás, megújulás és felemelkedés fejlesztéspolitikai programja.

Magyarország Kormánya, 2011. január.

http://ujsechenyiterv.gov.hu/download/32589/USZT_beliv_HU_vegl.pdf

TÁRKI: Jövedelem egyenlőtlenség és szegénység Magyarországon 2009. TÁRKI Háztartás monitor, 1. kötet, Elemzések. Budapest, 2010. május

http://www.tarki.hu/hu/research/hm/monitor2009_teljes.pdf

Állami Számvevőszék: A magyarországi cigányság helyzetének javítására és felemelkedésére a rendszerváltás óta fordított támogatások mértéke és hatékonysága. Összegző, helyzetfeltáró tanulmány 2008. április

<http://www.asz.hu/tanulmanyok/2008/a-magyarorszagi-ciganysag-helyzetenek-javitasara-es-felemelkedesere-a-rendszervaltas-ota-forditott-tamogatások-merteke-es-hatekonysaga/t206.pdf>

World Bank: Economic costs of roma exclusion. Human Development Economics, Europe and Central Asia, World Bank, april 2010.

http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/Economic_Costs_Roma_Exclusion_Note_Final.pdf

Europe and Central Asia Roma Inclusion: An Economic Opportunity for Bulgaria, Czech Republic, Romania and Serbia. Policy Note. Human Development Sector Unit Europe and Central Asia Region (September 30, 2010)

http://siteresources.worldbank.org/INTROMA/Resources/Policy_Note.pdf

A szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laekeni indikátorok, 2009). KSH, Statisztikai Tükör, IV. évfolyam 91. szám, 2010. október 13.

<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/laekindikator/laekindikator09.pdf>

A jövedelmen kívüli tényezőkben megnyilvánuló gyermekszegénység és kirekesztődés. KSH, 2010. november

<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/gyermekszegenyseg.pdf>

Gyerekesélyek Magyarországon. A „Legyen jobb a gyermeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának 2010. évi jelentése. Budapest, 2011

http://www.gyerekmonitor.hu/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=31:gyerekeselyek-magyarorszagon-2010&id=4:jelentések&Itemid=5

Melléklet: Példa társadalmi hatásvizsgálat elkészítéséhez

Az alábbi példában egy elképzelt helyzetben, fiktív adatokkal és háttérrel kívánjuk szemléltetni a társadalmi hatások vizsgálatának gyakorlatát. A példa csupán az elemzés technikai bemutatását szolgálja, e fókuszról következően a hazai szabályozási, intézményi és fejlesztési környezetet szándékosan nem veszi figyelembe.²²

1.1.1. Példa: Kiemelt bérezés óvodapedagógusoknak hátrányos helyzetű térségekben

Tegyük fel, hogy a készülő előterjesztés szerint a 47 leghátrányosabb helyzetű kistérségben kívánjuk a minőségi óvodai szolgáltatáshoz való hozzáférést javítani, az iskolai lemorzsolódás csökkentése érdekében. Ennek az elképzelésnek pedig egyik eleme lehetne az óvodapedagógusok kiemelt bérezése területi lehatárolás szerinti differenciálással.²³

Az előzetes hatásvizsgálat során az alábbi lépéseken megyünk sorba:

1. A társadalmi hatással érintett csoportok beazonosítása
2. Az időtáv kérdése
3. Jelenlegi helyzet és folyamatok
4. Célzott társadalmi hatás leírása
5. Másodlagos hatások
6. Hátrányos hatások ellensúlyozása

1.1.2. A társadalmi hatással érintett csoportok beazonosítása

Példánkban a szándékolt hatással érintett csoport a *halmozottan hátrányos helyzetű óvodás korú gyerekek*. Mivel az intézkedés területi megkülönböztetést alkalmaz, a szándékolt hatás a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben keletkezik, ezért az ezeken a területeken élő óvodások lesznek a hatással elérni kívánt célcsoport. Az intézkedés nem csak a célcsoportra van hatással, hanem egyéb jól behatárolható társadalmi csoportokra is.

Az intézkedés nem közvetlenül befolyásolja a hatással elérni kívánt célcsoportok helyzetének alakulását, a *közvetlen célcsoport a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben dolgozó óvodapedagógusok* lesznek. Ráadásul a halmozottan hátrányos helyzetű óvodások az LHH kistérségekben még csak nem is a közvetett célcsoport, mivel az – a célzás természetéből fakadóan – egy nagyobb kör lesz: *az összes, LHH kistérségben élő óvodás*.

Eddig azokról beszéltünk, akiket pozitívan érint az intézkedés. Mivel itt egyes területek pozitív megkülönböztetéséről van szó nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a többi, akiket ezáltal relatív hátrányba hozunk. Ők is érintett célcsoportok lesznek, még ha az intézkedés fókusza nem is rájuk irányul. A nem LHH kistérségben dolgozó óvodapedagógusok közvetlenül és az ezeken a területeken élő óvodások – hátrányos és nem hátrányos helyzetűek egy-

²² Mindazonáltal a számadatok nagyságrendjét igyekeztünk a hazai léptékekhez viszonyítani.

²³ Most tekintsünk el attól, hogy a komplex programmal érintett LHH47 a valóságban nem a leghatékonyabb területi célzás. Ezt a lehatárolást az egyszerűség kedvéért alkalmazzuk a példában

aránt – közvetetten relatív hátrányba kerülnek. Jelenlegi „abszolút” helyzetük azonban nem változik. Így mindenképpen érdemes a hatásvizsgálati lapon szerepeltetnünk őket.

Az érintett csoportok leírása a „Társadalmi, gazdasági hatás” tételes hatásvizsgálati lapon történik. Itt van lehetőség az érintett csoportok (legfeljebb öt) részletezésére. Az első három helyen a *társadalmi felzárkózás* szempontjából leginkább érintett csoportokat érdemes kiemelni, mivel a *Főlapra* csak az első három sor kerül rá.

TÉTELES HATÁSVIZSGÁLATI LAPOK				
Érintett csoportok				
	Csoport megnevezése	Csoport mérete (fő)	Előny	Hátrány
1.	Halmazotlan hátrányos helyzetű óvodások LHH kistérségeiben	16 990	☒	☐
2.	Óvodások LHH kistérségeiben	50 923	☒	☐
3.	Óvodapedagógusok LHH kistérségeiben	4 324	☒	☐
4.	Halmazotlan hátrányos helyzetű óvodások LHH kistérségeiben	20 091	☐	☒
5.	Óvodapedagógusok nem LHH kistérségeiben	25 655	☐	☒

1. ábra

II. TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁS				
1. Érintett csoportok				
	Csoport megnevezése	Csoport mérete (fő)	Előny - Hátrány	
1.	Halmazotlan hátrányos helyzetű óvodások LHH	16 990	☒	☐
2.	Óvodások LHH kistérségeiben	50 923	☒	☐
3.	Óvodapedagógusok LHH kistérségeiben	4 324	☒	☐

2. ábra

1.1.3. Az időtáv kérdése

A társadalmi hatások sok esetben több – ráadásul a tartós eredmények hosszabb – időtávban jelentkeznek. A hosszútávú hatás sokszor nehezen számszerűsíthető pontosan, a hatásvizsgálati lapon ebben az esetben szöveges utalást érdemes tenni.

Ezen a ponton hasznosítható az adott intézkedés (szakpolitikai) stratégiához való illeszkedése. Ideális esetben az intézkedés valamely közép- vagy hosszútávú koncepció, kormányzati stratégia megvalósítását szolgálja. Ez eligazíthat a kijelölt cél időtávjával kapcsolatosan. Tegyük fel, hogy az elképzelt stratégiában (cselekvési tervben) olyan területileg célzott beavatkozást terveztek, amely szerint kora gyermekkortól kezdődően komplex megoldásokkal kezelendő az iskolai lemorzsolódás problémája és ennek egyik eleme a példánkban szereplő – a többletfeladatok, a nagyobb szakmai elvárások és felelősség okán – az óvodapedagógusok bérezésének területi differenciálása. A terv 10-éves időtávban képzelel el a hatás kimutatását, azonban az intézkedés hatásai már rövidtávon is megmutatkoznak. Ennek megfelelően a hatásvizsgálati lap kitöltésénél mindkét időtávon érdemes részletezni a hatásokat.

1.1.4. Jelenlegi helyzet és folyamatok

A jelenlegi helyzet és az aktuális folyamatok leírása több szempontból is fontos, ezért mindenképpen javasolt egy összeszedett, tömör részt írni az előterjesztés szöveges részébe vagy szükség esetén egy *kiegészítő* excel munkafüzetlapra a Hatásvizsgálati laphoz beszúrva.

Érdemes statisztikákra, mintavételes kutatásokra, szakmai anyagokra támaszkodni, a döntéstámogatás szempontjából lényeges számokat, indikátorokat, táblázatokat, diagramokat, térképeket szerepeltetni a szövegben, illetve ezekhez rövid értelmezést fűzni. Az adatok forrását célszerű minden esetben megjelölni. Ennek a résznek a kidolgozásában is a megfelelő stratégiai dokumentumokra érdemes támaszkodni.

Példánkban a következő helyzetjelentést tehetjük:

Iskolai lemorzsolódás tekintetében tartósan megfigyelhető tendencia a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek körében, hogy az iskolarendszer sikeres munkaerőpiacra való belépést lehetővé tévő szintjeire csak igen kevesen jutnak el. Különösen igaz ez a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben élő HHH-s tanulók esetében, akik a minőségi oktatáshoz való *területi hozzáférés terén* további hátrányokat szenvednek a rendszerváltás óta (és részben azelőtt is) – nem perifériális helyzetű településen élő társaikhoz képest.

Az utolsó tanévben, feladatellátási helyenként készült statisztikákat áttekintve látható, hogy a leghátrányosabb kistérségekben élőknek – hátrányos helyzettől függetlenül és az iskolák területi elhelyezkedésétől eltekintve – lényegesen kevesebb tanulónak marad esélye szakma megszerzésére.

Területi egység	Feladatellátási hely típusa						Együtt
	Óvoda	Általános iskola	Szakiskola	Speciális szakiskola	Szakközépiskola	Gimnázium	
Gyermek- illetve tanulói létszám							
LHH47 kistérségek	50 923	136 569	16 211	912	17 678	26 397	248 690
Többi 127 kistérség	277 622	639 172	119 057	9 105	255 666	213 595	1 514 217
Összesen	328 545	775 741	135 268	10 017	273 344	239 992	1 762 907
Ebből halmozottan hátrányos helyzetű							
LHH47 kistérségek	16 990	45 264	4 137	243	1 837	1 026	69 497
Többi 127 kistérség	20 091	61 271	9 333	1 141	4 852	1 611	98 299
Összesen	37 081	106 535	13 470	1 384	6 689	2 637	167 796
Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek aránya							
LHH47 kistérségek	33,4%	33,1%	25,5%	26,6%	10,4%	3,9%	27,9%
Többi 127 kistérség	7,2%	9,6%	7,8%	12,5%	1,9%	0,8%	6,5%
Összesen	11,3%	13,7%	10,0%	13,8%	2,4%	1,1%	9,5%

Forrás: NEFMI Oktatási évkönyv 2009/2010 tanév²⁴

Az óvodások száma az elmúlt években az LHH kistérségekben és országosan egyaránt csökkent. Az LHH kistérségekben azonban a csökkenés üteme lassabb.

²⁴ Fiktív adat és hivatkozás

Területi egység	Óvodások száma (fő)				Csökkenés az előző évhez viszonyítva (%)		
	2006	2007	2008	2009	2007	2008	2009
LHH47 kistérség	53 244	52 685	51 969	50 924	1,0%	1,4%	2,0%
Többi 127 kistérség	301 357	296 302	287 925	277 622	1,7%	2,8%	3,6%
Összesen	354 601	348 987	339 894	328 546	1,6%	2,6%	3,3%

Forrás: KSH-TSTAR (TeIR)²⁵

Az óvodapedagógusok 14,4%-a, 4 324 fő a 29 979-ből dolgozik LHH kistérségekben (Forrás: KSH-TSTAR, 2009)²⁶.

1.1.5. Célzott társadalmi hatás

Az intézkedés társadalmi hatásait a *Társadalmi, gazdasági hatás* fül rovataiba vezessük fel (lásd 3. ábra). Tulajdonképpen itt foglaljuk össze a célt, ami miatt tervezzük az intézkedést. A „*Befolyásolja-e az előterjesztés valamely érintett csoport/ok társadalmi helyzetét?*” rovat szövege a *Főlapon* automatikusan megjelenik (lásd 4. ábra). A szándékolt közvetett és szándékolt közvetlen hatásokat röviden írjuk le itt. Hosszabb kifejtésre az előterjesztés szöveges részében van módunk.

Közvetlen hatás:

4 324 fő, LHH kistérségben dolgozó óvodapedagógus fizetése növekszik, átlagosan X Ft-tal.²⁷

Az iskolai lemorzsolódás csökkentésének egyik záloga az óvodai fejlesztés eredményességének javítása. Ez nehezen képzelhető el megbecsült, motivált és jól felkészült óvodapedagógusok nélkül. Illeszkedve az LHH kistérségekben indított óvodafejlesztési intézkedésekhez, azok hatásának tartóssá és eredményesebbé tétele érdekében szükséges az LHH kistérségekben dolgozó óvodapedagógusok kiemelt bérezése.

Az intézkedés célzott, közvetett hatása:

50 923 fő, LHH kistérségben élő óvodás jut magasabb minőségű óvodai szolgáltatáshoz

16 990 fő LHH kistérségben élő HHH óvodás iskolai beilleszkedési esélyei javulnak rövidtávon

10 évre előrevetítve, évi átlag 2%-os gyerekszám csökkenéssel számolva az LHH kistérségekben mintegy 155 ezer halmozottan hátrányos helyzetű gyermek szakmaszerzési esélyei javulnak

Az LHH kistérségben élő – közöttük is elsősorban a leghátrányosabb helyzetű – gyerekek óvodai és iskolai beilleszkedési esélyei rövidtávon javulnak. Hosszú távon, 10-15 éven belül jelentkező hatás: csökken a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben élő hátrányos helyzetű gyerekek oktatási rendszerből történő lemorzsolódása. Körükben többen szereznek szakmát és jutnak el a munkaerőpiacra.

²⁵ Fiktív adat és hivatkozás

²⁶ Fiktív adat és hivatkozás

²⁷ Ennek további részletezése a költségvetési hatásokban kerül kifejtésre

TÉTELES HATÁSVIZSGÁLATI LAPOK				
Érintett csoportok				
	Csoport megnevezése	Csoport mérete (fő)	Előny	Hátrány
1.	Halmazottan hátrányos helyzetű óvodások LHH kistérségeiben	16 990	☒	☐
2.	Óvodások LHH kistérségeiben	50 923	☒	☐
3.	Óvodapedagógusok LHH kistérségeiben	4 324	☒	☐
4.	Halmazottan hátrányos helyzetű óvodások LHH kistérségeiben	20 091	☐	☒
5.	Óvodapedagógusok nem LHH kistérségeiben	25 655	☐	☒
Befolyásolja-e az előterjesztés valamely érintett csoport/ok gazdasági helyzetét?		igen		
Amennyiben igen, milyen módon?	Az LHH kistérségeiben dolgozó óvodapedagógusok fizetése a többi feladatokkal arányosan emelkedik, míg a többi területen dolgozóké nem változik.			
Befolyásolja-e az előterjesztés valamely érintett csoport/ok társadalmi helyzetét?		igen		
Amennyiben igen, milyen módon?	Az LHH kistérségben élő – közöttük is elsősorban a leghátrányosabb helyzetű – gyerekek óvodai és iskolai beilleszkedési esélyei rövidtávon javulnak. Hosszú távon, 10-15 éven belül jelentkező hatás: csökken a leghátrányosabb helyzetű kistérségeiben élő hátrányos helyzetű gyerekek oktatási rendszerből történő lemorzsolódása. Körükben többen szereznek szakmát és jutnak el a munkaerőpiacra. Az LHH kistérségeiben élő kisgyermekes családok felzárkózási esélyei, életminősége, foglalkoztathatósága rövidtávon javul.			

3. ábra

II. TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁS				
1. Érintett csoportok				
	Csoport megnevezése	Csoport mérete (fő)	Előny - Hátrány	
1.	Halmazottan hátrányos helyzetű óvodások LHH	16 990	☒	☐
2.	Óvodások LHH kistérségeiben	50 923	☒	☐
3.	Óvodapedagógusok LHH kistérségeiben	4 324	☒	☐
2. Hatások összefoglalója				
Az LHH kistérségben élő – közöttük is elsősorban a leghátrányosabb helyzetű – gyerekek óvodai és iskolai beilleszkedési esélyei rövidtávon javulnak. Hosszú távon, 10-15 éven belül jelentkező hatás: csökken a leghátrányosabb helyzetű kistérségeiben élő hátrányos helyzetű gyerekek oktatási rendszerből történő lemorzsolódása. Körükben többen szereznek szakmát és jutnak el a munkaerőpiacra. Az LHH kistérségeiben élő kisgyermekes családok felzárkózási esélyei, életminősége, foglalkoztathatósága rövidtávon javul.				

4. ábra

1.1.6. Másodlagos hatások

A hatásvizsgálat kulcseleme, hogy megjelenítsük a nem szándékolt, másodlagos és mellékhatásokat, a pozitív és negatív hatásokat kiemelve. Ezeket tehát röviden írjuk le a hatásvizsgálati lap megfelelő rovatában (lásd 5. ábra). Hosszabb kifejtésre az előterjesztés szöveges részében van módunk.

A célzott hatás mellett jelentkező kedvező hatások:

Az LHH kistérségeiben élő kisgyermekes családok felzárkózási esélyei, életminősége, foglalkoztathatósága rövid- és hosszútávon javul.

Az intézkedés hatására kialakuló relatív hátrány:

A nem LHH kistérségeiben dolgozó óvodapedagógusok relatív hátrányba kerülnek.

A nem LHH kistérségben élő HHH óvodások (20 091 fő) relatív területi hozzáférési előnye az LHH kistérségben élőkéhez viszonyítva rövid csökken

TÉTELES HATÁSVIZSGÁLATI LAPOK				
Érintett csoportok				
	Csoport megnevezése	Csoport mérete (fő)	Előny	Hátrány
1.	Halmazottan hátrányos helyzetű óvodások LHH kistérségeiben	16 990	☒	☐
2.	Óvodások LHH kistérségeiben	50 923	☒	☐
3.	Óvodapedagógusok LHH kistérségeiben	4 324	☒	☐
4.	Halmazottan hátrányos helyzetű óvodások LHH kistérségeiben	20 091	☐	☒
5.	Óvodapedagógusok nem LHH kistérségeiben	25 655	☐	☒
Befolyásolja-e az előterjesztés valamely érintett csoport/ok gazdasági helyzetét?		igen		
Amennyiben igen, milyen módon?	Az LHH kistérségeiben dolgozó óvodapedagógusok fizetése a többletfelelőadatokkal arányosan emelkedik, míg a többi területen dolgozóké nem változik.			
Befolyásolja-e az előterjesztés valamely érintett csoport/ok társadalmi helyzetét?		igen		
Amennyiben igen, milyen módon?	Az LHH kistérségben élő – közöttük is elsősorban a leghátrányosabb helyzetű – gyerekek óvodai és iskolai beilleszkedési esélyei rövidtávon javulnak. Hosszú távon, 10-15 éven belül jelentkező hatás csökken a leghátrányosabb helyzetű kistérségeiben élő hátrányos helyzetű gyerekek oktatási rendszerből történő lemorzsolódása. Környékben többen szereznek szakmát és jutnak el a munkaerőpiacra. Az LHH kistérségeiben élő kisgyermekes családok felzárkózási esélyei, életminősége, foglalkozhatósága rövidtávon javul.			
Az adminisztratív terheken felül okoz-e az érintett csoportoknak többletköltséget az előterjesztés? (amennyiben igen, mekkora mértékben összesen)	nem	0 Ft		
Kérjük, mutassa be az érintett csoportok számára hátrányt vagy többletköltséget okozó elemeket!				
A nem LHH kistérségeiben dolgozó óvodapedagógusok relatív hátrányba kerülnek. A nem LHH kistérségben élő HHH óvodások (20 091 fő) relatív területi hozzáférési előnye az LHH kistérségben élőkéhez viszonyítva rövid csökken.				

5. ábra

1.1.7. Hátrányos hatások ellensúlyozása

Az intézkedés tervezésénél a fellépő hátrányos hatások kompenzálására kidolgozott elemeket ahol releváns, az összes érintett csoportra vonatkozóan részletezni kell. Ez a tételes hatásvizsgálati lapra is felkerül (lásd 6. ábra). Amennyiben szükséges az előterjesztés szöveges részében ezeket az elemeket röviden részletezhetjük.

TÉTELES HATÁSVIZSGÁLATI LAPOK				
Érintett csoportok				
	Csoport megnevezése	Csoport mérete (fő)	Előny	Hátrány
1.	Halmazottan hátrányos helyzetű óvodások LHH kistérségeiben	16 990	☒	☐
2.	Óvodások LHH kistérségeiben	50 923	☒	☐
3.	Óvodapedagógusok LHH kistérségeiben	4 324	☒	☐
4.	Halmazottan hátrányos helyzetű óvodások LHH kistérségeiben	20 091	☐	☒
5.	Óvodapedagógusok nem LHH kistérségeiben	25 655	☐	☒
Befolyásolja-e az előterjesztés valamely érintett csoport/ok gazdasági helyzetét?		igen		
Amennyiben igen, milyen módon?	Az LHH kistérségeiben dolgozó óvodapedagógusok fizetése a többletfeladatokkal arányosan emelkedik, míg a többi területen dolgozóké nem változik.			
Befolyásolja-e az előterjesztés valamely érintett csoport/ok társadalmi helyzetét?		igen		
Amennyiben igen, milyen módon?	Az LHH kistérségben élő – közöttük is elsősorban a leghátrányosabb helyzetű – gyerekek óvodai és iskolai beilleszkedési esélyei rövidtávon javulnak. Hosszú távon, 10-15 éven belül jelentőző hatás csökken a leghátrányosabb helyzetű kistérségeiben élő hátrányos helyzetű gyerekek oktatási rendszerből történő lemorzsolódása. Körülben többen szereznek szakmát és jutnak el a munkaerőpiacra. Az LHH kistérségeiben élő kisgyermekes családok felzárkózási esélyei, életminősége, foglalkoztatottsága rövidtávon javul.			
Az adminisztratív terheken felül okoz-e az érintett csoportoknak többletköltséget az előterjesztés? (amennyiben igen, mekkora mértékben összesen)	nem	0 Ft		
Kérjük, mutassa be az érintett csoportok számára hátrányt vagy többletköltséget okozó elemeket!				
A nem LHH kistérségeiben dolgozó óvodapedagógusok relatív hátrányba kerülnek. A nem LHH kistérségben élő HHH óvodások (20 091 fő) relatív területi hozzáférési előnye az LHH kistérségben élőkéhez viszonyítva rövid csökken.				
Kérjük, mutassa be az érintett csoportok számára hátrányt okozó elemek ellensúlyozása érdekében teendő lépéseket!				
Az óvodapedagógusok díjazási rendszerébe további feladatarányos hátránykompenzációs elemeket kell beépíteni. A terület pozitív kiemelését a kívánt hatás érdekében és a költségvetési realitás miatt érdemes fenntartani.				

6. ábra